

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Ткаченка Сергія Миколайовича на тему: "Диференційований підхід на уроках фізичної культури з футболу з дівчатами середнього шкільного віку", представлену на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність теми дисертаційного дослідження С. М. Ткаченка на тему *"Диференційований підхід на уроках фізичної культури з футболу з дівчатами середнього шкільного віку"* є багатоаспектною.

Перший її аспект пов'язаний із надзвичайною важливістю впровадження диференційованого підходу у процес фізичного виховання школярів. На наше переконання, це питання слід розглядати під кутом зору значних суперечностей, що склалися між рівнем соціальних вимог до шкільної фізкультурної освіти та реальною ефективністю фізичного виховання учнів. Розв'язання цих суперечностей потребує практичної реалізації диференційованого підходу, що дасть змогу забезпечити формування молоді особистості як суб'єкта власної фізичної культури, яку вона сприйматиме як невід'ємну складову індивідуального стилю життя, як суб'єкта не тільки фізичного, але й морального, розумового, емоційного розвитку своєї особистості. З огляду на це сьогодні особливо актуальними слід вважати дослідження, де розробляються нові програми та рекомендації щодо забезпечення диференційованого підходу на заняттях з фізичної культури зі школярами.

Другий аспект актуальності теми пов'язаний із розвиваючим, оздоровчим та виховним потенціалом футболу в контексті шкільного фізичного виховання, який наразі використовується дуже слабо. Футбол є найпопулярнішою грою для дітей і молоді, що обумовлено його ігровою складністю та видовищністю, майже абсолютною доступністю, емоційністю ігрових ситуацій, необхідністю виявляти

самовладання, дисциплінованість, знаходити оптимальні рішення в екстремальних ситуаціях. Автор звертає увагу на оздоровчий потенціал футболу як навчальної дисципліни, зазначаючи, що заняття футболом не тільки підвищують загальний рівень рухової активності, а й можуть забезпечити всебічний вплив на організм школярів, сприяти вдосконаленню функціональної діяльності організму, забезпечити правильний фізичний розвиток (с. 7). Відповідно, в загальноосвітній школі футбол повинен розглядатися передусім як засіб масової фізичної культури, масового оздоровлення, масового підвищення фізичної та функціональної підготовленості не тільки хлопців, а й дівчат. Між тим, проблему занять футболом з дівчатами шкільного віку, особливо з точки зору диференційованого підходу, практично не вивчено, експериментальних досліджень обмаль.

Імпонує те, що, обґрунтовуючи актуальність теми дослідження, автор дає вичерпний перелік останніх досліджень і публікацій з різних тем, так чи інакше дотичних до проблематики дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до "Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр." Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.5. "Науково-теоретичні основи інноваційних технологій у фізичному вихованні різних груп населення" (номер державної реєстрації 0111U001169). Роль автора полягала в розробці, апробації та практичному використанні нових методик і програм організації і проведення уроків фізичної культури з футболу з дівчатами середнього шкільного віку із застосуванням диференційованого підходу.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Робота складається зі вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел, шести додатків. Вона містить 37 таблиць і 9 рисунків. Список використаних джерел включає 226 найменувань,

зокрема 20 – іноземними мовами. Обсяг основного тексту дисертації – 189 сторінок.

Автором чітко визначено методичну і теоретичну основу дослідження. Сформульована мета відображає загальну спрямованість проведеної дослідницької діяльності, а завдання вдало конкретизують етапи її здійснення. Дослідження, на результати яких спирається здобувач, проведені в логічній послідовності відповідно до поставлених завдань: 1) узагальнення результатів попередніх досліджень щодо використання диференційованого підходу у фізичному вихованні школярів; 2) визначення особливостей фізичного розвитку, функціонального стану та фізичної підготовленості дівчат середнього шкільного віку; 3) обґрунтування необхідності застосування диференційованого підходу на уроках фізичної культури з футболу з дівчатами середнього шкільного віку з урахуванням рівня фізичного здоров'я; 4) експериментальна перевірка ефективності розроблених методик і програм. Об'єкт і предмет дослідження сформульовані коректно і відповідно до теми дисертації.

Зміст дисертаційної роботи послідовно розкрито в п'яти розділах.

У **першому розділі** автором розкрито дуже широкий спектр питань, що стосуються мотивації дівчат середнього шкільного віку до занять фізичною культурою, сучасних підходів до організації і проведення шкільних футбольних уроків, вибору критеріїв диференціації при застосуванні диференційованого підходу у процесі шкільного фізичного виховання, адаптаційних можливостей дівчат до фізичних навантажень. Відзначимо, однак, що цей широкий спектр питань недостатньо відображений у назві розділу.

Автор слушно наводить структури мотивації учнів до занять фізичною культурою, розроблені різними дослідниками, що взаємодоповнюють одна одну. Розділ містить результати досліджень, які засвідчують, що інтерес дівчат до футболу наразі відносно слабкий: на фоні загального зниження популярності традиційних видів спорту дівчат більше цікавлять фітнес, аеробіка, плавання тощо, а серед спортивних ігор – баскетбол і волейбол (с. 17-18). Між тим, багато чого залежить від організації навчально-виховного процесу в конкретному

навчальному закладі: там, де популяризації футболу приділяється достатньо уваги, інтерес до нього підвищується як у хлопців, так і в дівчат.

В авторських теоретичних викладках достатньо повно відображено, що застосування диференційованого підходу повинно спиратися на комплексну систему критеріїв диференціації (фізичних, психологічних), які співвідносяться з різними чинниками (індивідуальними, груповими, середовищними); такий підхід полегшує практичне завдання вибору критеріїв диференціації при розв'язанні конкретних навчально-виховних завдань. Здобувачем поставлене завдання пошуку найбільш інформативних і значимих критеріїв поділу дівчат середнього шкільного віку на групи в рамках застосування диференційованого підходу; зазначимо, що саме складність подібних завдань не в останню чергу гальмує розвиток застосування диференційованого підходу у практиці шкільного фізичного виховання. При аналізі адаптаційних можливостей дівчат практично важливою є вказівка автора на необхідність розрізнення при навантаженнях ознак адаптації та ознак виснаження компенсаторних можливостей організму, що можуть призводити до дезадаптації його функцій. Загалом у розділі достатньо повно проаналізовано всі найважливіші чинники, що зумовлюють важливість диференційованого підходу у процесі фізичного виховання учнів середнього шкільного віку.

До позитиву слід віднести констатацію наукового доробку інших дослідників; джерела, на які посилається здобувач, проаналізовані вичерпно й водночас лаконічно – за всіма найбільш актуальними напрямками дослідження. Відзначимо також критичну спрямованість аналізу: автор наводить слушні критичні зауваження щодо висунених деякими дослідниками положень (с. 27, 33 та інші). Всі наведені автором тези, визначення й дефініції є вдалими і характеризують створення міцного теоретичного підґрунтя для практичного розв'язання поставлених перед роботою проблем. Звертаємо увагу на також те, що виклад матеріалів у розділі відзначається суворою логічною послідовністю.

Між тим, вважаємо за потрібне висловити декілька *зауважень і порад*. Структура розділу, з одного боку, відбиває його широке й різноманітне змістове наповнення, але з іншого вона не відповідає назві, в якій не охоплено зміст

окремих підрозділів. Для підвищення прикладного значення викладених теоретичних матеріалів зміст останніх (крім підрозділу 1.1.) варто було б наблизити до основної проблематики – фізичного виховання дівчат середнього шкільного віку. Зважаючи на проблеми, що вирішувалися в ході дослідження, було б доцільним вивести зв'язок між популярністю футболу і мотивацією школярів до занять фізичною культурою, показати можливий вплив першого чинника на другий, зокрема роль футболу в роботі за напрямками, вказаними на с. 14. Автор вказує на оздоровчий вплив футболу на організм школярів, а також його виховну роль (с. 20-21), але це питання не повинно розглядатися побічно: на наш погляд, думки про оздоровчу спрямованість жіночого футболу повинні домінувати в розділі, проходити крізь нього червоною ниткою. Наукова цінність теоретичної частини роботи була б вищою, якби автор чітко розрізнив поняття диференційованого, індивідуального та особистісного підходів до фізичного виховання: диференційований підхід передбачає цілеспрямований педагогічний вплив на однорідні групи осіб, індивідуальний – врахування індивідуальних особливостей кожної особи, особистісний – послідовне ставлення до конкретної особи як до свідомого відповідального суб'єкта власної фізичної культури, фізичного саморозвитку. Розглядаючи питання адаптаційних можливостей дівчат до фізичних навантажень (підрозділ 1.4.), доцільно було би більше уваги приділити проблемі потреби школярок у руховій активності, адже, говорячи про оздоровчі завдання, що ставляться перед уроками фізичної культури, автор цілком слушно ставить на перше місце профілактику гіпокінезії. Особливості розвитку дівчат у різні вікові періоди (с. 39) можна було б дати на початку підрозділу, оскільки це є основою формування багатьох показників, що можуть слугувати критеріями диференціації. При викладанні матеріалів розділу автор дотримується принципу послідовного висвітлення теоретичних концепцій і результатів досліджень різних авторів; паралельне використання проблемного принципу сприяло би, на наш погляд, досягненню більш повної квінтесенції наведених думок та ідей. Додамо також, що окремі підрозділи першого розділу можуть бути доповнені матеріалом більш глибокого теоретичного характеру і новітніми результатами наукових пошуків у відповідних напрямках.

Методи дослідження, використані здобувачем і представлені у **другому розділі**, відповідають поставленим завданням і в сукупності мають багатофункціональний характер. Звертаємо увагу на вичерпний опис системи методів дослідження, що доповнюють один одного, повну характеристику етапів, пройдених для досягненні мети, наведені дані про досліджуваній контингент дівчат 13-14 років, а також експериментальну базу дослідження. Автором вдало використано соціологічний метод: проведене анкетування відповідає як сутності нагальної соціальної проблеми (підвищення рівня мотивації дівчат до фізкультурних занять), так і конкретним завданням дослідження. Позитивним є використання цікавих психодіагностичних методик для визначення рівня концентрації уваги дівчат, зокрема тесту "Переплутані лінії", методу Джекобса (підрозділ 2.1.6.), методики визначення швидкісно-силового та швидкісного індексів Т. Круцевич (підрозділи 2.1.8., 3.3.). Також слід відзначити детальний опис окремих методик і методичних прийомів, застосованих при проведенні дослідження (с. 55-56 та інші). Важко недооцінити роль у дослідженні констатуючого та формуючого педагогічного експерименту, що проводився з метою отримання інформації про мотиваційні пріоритети дівчат до занять фізичною культурою, рівень їх фізичного розвитку, фізичної підготовленості, стану здоров'я та психофізіологічних особливостей (констатуючий експеримент), розробки та апробації диференційованого підходу на уроках фізичної культури з футболу для підвищення рівня фізичного стану дівчат (формуючий експеримент). Приємне враження справляє факт використання автором при застосуванні вимірювальних методик нового сучасного обладнання, наприклад, багатофункціонального пристрою для визначення серцевого ритму Polar s610i (с. 56), електронного рефлектметра з дистанційним управлінням (с. 59), а також опис принципів його використання.

Відзначимо, що в другому розділі здобувач детально вказує функції використаних методів дослідження з точки зору вирішення основних завдань роботи, а через зміст експериментального дослідження обґрунтовується використання тих чи інших його методів.

У **третьому розділі** представлено результати констатуючого експерименту,

що були систематизовані на основі досліджень показників фізичного розвитку, функціонального стану, фізичної підготовленості та психофізіологічного стану дівчат середнього шкільного віку, які займалися на уроках футболу.

Використання Гарвардського степ-тесту дозволило диференціювати дівчат за рівнем їхньої фізичної роботоздатності – з високим, середнім та низьким рівнями ПГСТ. Автор робить слушний висновок, згідно з яким відмінності в реакції ЧСС на фізичне навантаження під час виконання Гарвардського степ-тесту слугують підставою для диференціювання дівчат на відносно однорідні групи на уроках фізичної культури. Позитивним моментом роботи є те, що показники функціонального стану дівчат розглядаються у зв'язку з рівнем їхньої роботоздатності (с. 78). Використання методики Г. Апанасенка дозволило авторові розподілити дівчат на три групи за рівнем здоров'я – з низьким, нижчим від середнього та середнім рівнем здоров'я, що є важливим результатом проведення констатуючого експерименту. Аналіз його результатів також засвідчив, що за показниками фізичної підготовленості дівчата 13 та 14 років мають дуже великі відмінності, що дає додаткові підстави для реалізації диференційованого підходу на уроках футболу.

Використання факторного аналізу дозволило авторові визначити критерій застосування диференційованого підходу для розробки програми та безпосередньої організації шкільних уроків з футболу. При цьому використано 43 показники (соматометричні, соматоскопічні, функціональні, психофізіологічні, показники фізичної підготовленості). Перший фактор склали показники, що лягли в основу розрахунку показників соматичного здоров'я школярів, тому автор логічно інтерпретує цей фактор як фактор фізичного здоров'я – найвагомійший за впливом на фізичний стан дівчат, який пояснює 10,54% загальної дисперсії вибірки. Автор переконливо довів, що на фізичний стан дівчат віком 13-14 років впливають показники, які характеризують соматичне здоров'я, фізичну підготовленість, фізичну роботоздатність, стан функціонування серцево-судинної та дихальної систем, психологічні особливості, а провідним фактором впливу на фізичний стан дівчат виступає

фізичне здоров'я, що обумовлює його вибір як основного критерію розробленої автором методики диференційованого підходу.

Позитивним у третьому розділі і в роботі загалом є те, що автор висловлює критичні зауваження щодо організації уроків фізичної культури з дівчатами середніх класів, від якої залежить і мотивація до занять фізкультурою (с. 92-93). У навчальній програмі з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів визначено, що бажання учнів щодо занять тим чи іншим видом спорту повинно визначатися в ході обов'язкового письмового опитування наприкінці кожного навчального року. Між тим, у середньому лише 21% опитуваних дівчат засвідчили, що таке опитування дійсно проводиться (с. 93).

Однак варто висловити й певні *зауваження*. Інформативність результатів тестування дівчат за навчальними нормативами з футболу виявляється не зовсім достатньою; на наш погляд, доцільно розширювати коло учбових нормативів, наведених у навчальній програмі з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів, включаючи до них тести на визначення більш різноманітних футбольних технічних навичок (с. 88). Це надасть можливість більш повно виявити рівень їхньої компетентності щодо оволодіння такими навичками. Коментуючи психофізіологічні показники стану досліджуваних дівчат, автор робить висновок про їхню високу активність у плані бажання займатися футбольною підготовкою. Він зазначає, що цей вид спорту може викликати в дівчат значний інтерес при правильних плануванні, організації і проведенні занять (с. 92-93). Хоча результати анкетування засвідчують, що футбол користується в опитаних дівчат (особливо 13 років) найбільшою популярністю після аеробіки, шейпінгу та гімнастики (с. 92), така інтерпретація результатів дослідження здається спірною, особливо зважаючи на те, що далеко не всі популярні види спорту та фізкультурного оздоровлення представлені в анкеті, а серед тих, що представлені, є малодоступні (лижна підготовка, катання на ковзанах).

У **четвертому розділі** викладені результати формуючого експерименту, на основі яких обґрунтовано зміст програмного матеріалу уроків з футболу для дівчат середнього шкільного віку з використанням диференційованого підходу.

Вважаємо значним позитивом критичне ставлення автора до чинної навчальної програми з варіативного модуля "футбол". Здобувач цілком доречно зауважує, що основні її вправи більше підходять для хлопців; у ній не враховано багато теоретичних аспектів, психофізіологічні особливості дівчат тощо (с. 106). Це зайвий раз доводить необхідність розробки нової авторської програми. Зміст навчального матеріалу нової програми слушно включає теоретичну, загальну фізичну, техніко-тактичну і психологічну підготовку. Вибір напрямів підготовки у програмі вважаємо дуже вдалим, маючи на увазі перевагу оздоровчої та загальнорозвиваючої складових завдань, що ставляться перед уроками. Зміст теоретичної підготовки загалом відбиває мотиваційні пріоритети школярів, загальну фізичну підготовку спрямовано на зміцнення організму дівчат, їх оздоровлення, відновлення порушених функцій, підвищення функціональних можливостей, формування правильної постави тощо. Виправданим і доцільним є введення до програми психологічної підготовки. Справляє позитивне враження включення до неї інноваційних вправ на футбольних тренажерах, розроблених А. Бойченком (с. 116-117), а також використання віртуальних інтернет-тренажерів для формування наочного уявлення про техніку футбольної гри (с. 118).

Основним критерієм диференціації дівчат і розподілу школярів експериментальної групи виступає фізичне здоров'я, за рівнями якого (рівень фізичного здоров'я визначався за методикою Г. Апанасенка) дівчат було розподілено на три групи – з низьким, середнім та вищим за середній рівнями здоров'я. Проте автор наводить та аргументує всі критерії диференціації, використані при розробці програми та проведенні дослідження: статевіковий критерій, функціональні показники (ЧСС, АТ, ЖЄЛ, індекс Гарвардського степ-тесту), рівень фізичної підготовленості (розвитку фізичних якостей), психофізіологічний критерій (с. 164-165).

Дуже важливим позитивним моментом вважаємо те, що, як зазначає автор, сформовані внаслідок застосування диференційованого підходу групи не були "застиглими структурами": їхній склад, як і характер диференційованих вправ змінювалися в ході проведення формуючого експерименту на підставі

результатів регулярного діагностичного контролю визначених критеріїв (с. 138). Це означає, що розроблена система застосовувалася гнучко, і в цьому велика перевага авторської методики. Надзвичайно важливим результатом дослідження є також розроблені автором нормативи фізичної підготовленості дівчат 14 років із безпечним рівнем фізичного здоров'я, рекомендовані для вчителів фізичної культури (табл. 4.10., с. 157). Перегляд існуючих нормативів, що містяться у програмі для загальноосвітніх навчальних закладів, вважаємо цілком виправданим, оскільки він повинен сприяти більш ефективному контролю за показниками фізичного здоров'я дівчат. Авторську методику застосування диференційованого підходу до фізичного виховання дівчат середнього шкільного віку на уроках з футболу чітко відображає схема, представлена на рис. 4.1. (с. 128). Ця методика підтвердила свою ефективність. Проведені на основі застосування диференційованого підходу уроки сприяли підвищенню зацікавленості дівчат у фізичній культурі і футболі зокрема, підвищенню їхньої рухової активності, покращенню показників фізичного стану, нормалізації психофізіологічного стану, підвищенню рівня продуктивності навчання загалом. Позитивом є й те, що в розділах 3, 4 автор наводить розширені коментарі до окремих результатів дослідження, які містять авторське трактування чинників і причин, що їх викликають, порівняння з результатами інших авторів.

Характеризуючи *недоліки* четвертого розділу, зазначимо, що було б можливим розширити зміст загальної фізичної підготовки, ввівши до нього вправи на розвиток усіх фізичних якостей. Автор пояснює, що не проводив тестування досліджуваних дівчат на витривалість, оскільки 2008 р. нормативи з витривалості були в школах офіційно скасовані під приводом необхідності "збереження здоров'я учнів під час проведення занять із фізичної культури" (с. 164). Але варто зауважити, що у футболі розвиток витривалості є невідкладною складовою підготовки, оскільки витривалість, поряд зі швидкістю та спритністю, виступає однією з головних фізичних якостей, що доведено результатами низки досліджень. Зміст теоретичної підготовки авторської програми (підрозділ 4.1.) містить окремі теми, які мало стосуються футболу, хоча деякі теми мають до нього непряме відношення. Від спрощення тільки

виграла б і програма техніко-тактичної підготовки; на наш погляд, дівчатам не потрібно пропонувати вправи на жонгливання м'ячем і відволікаючі дії (фінти), а деякі інші блоки, особливо групових вправ, можна було би більше пристосувати до особливостей дівчат. Щодо результатів дослідження, наведених у підрозділі 4.3. (с. 143-145), щоб деякі з них не викликали сумніви (наприклад, результати тестування в тесті "біг 60 м" у порівнянні з показниками, отриманими в інших тестах), автору слідувало би їх більш докладно прокоментувати, пояснити їх можливі причини. На наш погляд, таблицю 4.4. (с. 143) можна було б розширити, ввівши в неї середньостатистичні дані індексів експрес-оцінки фізичного здоров'я для порівняння.

У **п'ятому розділі** автором представлені узагальнюючі результати дослідження. Підтверджені, доповнені та розширені результати попередніх досліджень різних авторів.

3. Достовірність, новизна і практичне значення результатів дослідження

Автор продемонстрував багатоаспектний підхід до розв'язання поставлених завдань; разом зі статистичним аналізом отриманих результатів він дає підстави говорити про їхню достовірність. Вона забезпечується правильною обраною методологічною основою дослідження, відповідністю методів дослідження поставленим завданням, достатнім обсягом емпіричних даних, репрезентативністю вибірок контингенту школярок, використанням сучасних інформаційних технологій, коректністю застосування методів математичної статистики.

Наукова новизна отриманих результатів проявляється в декількох аспектах: визначенні динаміки внутрішньої реакції дівчат 13-14 років на фізичне навантаження при виконанні Гарвардського степ-тесту, яка слугує підставою для диференціації школярок за рівнем адаптаційних реакцій; визначенні взаємозв'язку між типами реакції ЧСС на стандартне фізичне навантаження та рівнем фізичного стану дівчат, на основі чого здійснюється їх диференціювання на відносно однорідні групи; розробці методики застосування диференційованого підходу за різними рівнями фізичного здоров'я, що

відрізняється співвідношенням засобів, спрямованих на розвиток фізичних якостей, обсягом та інтенсивністю фізичних навантажень на уроках фізичної культури з футболу; визначенням орієнтовних нормативів у чотирьох рухових тестах, що може слугувати відправним матеріалом для розробки належних норм фізичної підготовленості дівчат; розвитку наукових знань про особливості фізичної підготовленості та розвитку фізичних якостей дітей середнього шкільного віку; доповненні знань про мотиви та інтереси школярів до занять фізичною культурою.

Результати виконаної здобувачем роботи мають велике **практичне значення**, яке полягає у впровадженні в практику проведення шкільних уроків фізичної культури (за модулем "футбол") з дівчатами 13-14 років диференційованого підходу з диференціацією школярів за критерієм рівня фізичного здоров'я. Розроблену програму і методику застосування диференційованого підходу запроваджено в навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл № 6, № 23 міста Суми, що підтверджується відповідними актами.

4. Повнота викладених наукових положень, висновків, сформованих у дисертації і в опублікованих роботах

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях підтверджується тим, що його матеріали викладені у 9 роботах, із яких 5 опубліковано у спеціалізованих фахових виданнях України, з них 3 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, одна – у закордонному виданні, дві роботи апробаційного характеру.

Основні пропозиції і теоретичні положення дисертаційного дослідження висвітлені та обговорені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції "Фізична культура дітей та молоді на сучасному етапі: досвід і перспективи" (Рівне, 2013); VII Міжнародній науковій конференції "Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту" (Чернігів, 2014); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів і молодих учених "Фізична реабілітація та здоров'язберезувальні технології: реалії і

перспективи" (Харків, 2014); XV Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених (Суми, 2015); III Регіональній науково-практичній інтернет-конференції за участі міжнародних спеціалістів "Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту" (Харків, 2015); щорічних науково-методичних конференціях кафедри теорії та методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету ім. А.Макаренка (2013-2016).

Зміст автореферату повністю відображає зміст дисертації, повно і докладно висвітлює всі її найбільш суттєві аспекти й положення. Отже, є всі підстави стверджувати, що робота відповідає вимогам ВАК до кандидатських дисертацій.

5. Зауваження і недоліки дисертаційної роботи та автореферату

Вважаємо за потрібне вказати на деякі незначні **недоліки** роботи і висловити відповідні **поради** щодо їх усунення.

1. Широкий спектр питань, що розглядаються в першому розділі, недостатньо відображений в його назві.

2. Більше уваги потрібно було би приділити оздоровчій та виховній спрямованості жіночого футболу, що є найголовнішим у контексті шкільного фізичного виховання. Автор вказує на підтвердження в дослідженнях високого оздоровчого ефекту занять футболом (с. 21), проте цю тезу доцільно було б доповнити і розгорнути: за яких саме умов, в які способи цей ефект може бути досягнуто на шкільних уроках фізичної культури.

3. Автор говорить про важливість переходу до індивідуалізації та диференціації навчання школярів (с. 28); варто було би чітко розрізнити поняття диференційованого, індивідуального та особистісного підходів до фізичного виховання.

4. У підрозділі 1.3. бажано було б більш розгорнуто оглянути всі можливі критерії диференціації, що можуть застосовуватися в умовах шкільного фізичного виховання. Наприклад, автор багато уваги приділяє мотиваційному критерію (підрозділ 1.1.), хоча до індивідуальних психологічних чинників, з яких виводимо критерії диференціації, належать не тільки фізкультурні інтереси

і мотивація, а й індивідуальні психічні особливості, типологічні особливості нервової системи.

5. Представляючи соціологічний метод дослідження (анкетування), автор надав вичерпний інструментарій соціального дослідження, проте варто було би більш докладно описати технічні і процедурні аспекти його організації і проведення (підрозділ 2.1.3.).

6. Для визначення рівня фізичної підготовленості дівчат автор використовує тести "кистьова динамометрія", "нахил тулуба вперед...", "стрибок у довжину з місця", "біг 60 м", "човниковий біг". При тестуванні можна було б використати більше тестів, що дозволило б отримати більш повну картину щодо розвитку всіх фізичних якостей досліджуваних дівчат (підрозділ 3.3.).

7. З нашої точки зору, доречним було би доповнити перелік вправ розробленої автором програми для уроків футболу для дівчат середнього шкільного віку, особливо техніко-тактичної підготовки, коментарями і методичними вказівками, а вправи на розвиток різних фізичних якостей викладати в окремих варіантах для різних рівнів здоров'я дівчат, згідно з вимогами диференційованого підходу. Без цього програма виглядає надто схематично. Те ж саме стосується і комплексів вправ, наведених у підрозділі 4.2.

8. У роботі зустрічаються поодинокі помилки в коментарях до ілюстрацій (с. 83).

9. Хотілося б висловити авторові пораду у висновках до розділів давати більше узагальнень і не обтяжувати їх конкретним результатами, особливо цифровими даними (як ми бачимо, наприклад, на с. 102). Водночас позитивним є те, що у висновках автор наводить аргументацію наукових розробок, які будуть представлені в наступному розділі.

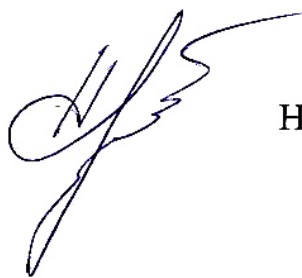
Висловлені зауваження мають рекомендаційний або дискусійний характер, вони не знижують загального позитивного враження від роботи і не стосуються принципових положень її структури і змісту, не ставлять під сумнів її наукову і практичну цінність для розвитку теорії і методики фізичного виховання, організації та реалізації процесу фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Загальний висновок

Згідно з нашим висновком, дисертаційна робота Ткаченка Сергія Миколайовича на тему: "Диференційований підхід на уроках фізичної культури з футболу з дівчатами середнього шкільного віку" є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке виконане на високому науковому рівні, має велику теоретичну і практичну цінність для галузі фізичної культури і спорту. За актуальністю розкритих питань, новизною отриманих результатів дослідження і практичним значенням дисертація відповідає всім вимогам п. 11 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567. Автор праці Ткаченко Сергій Миколайович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання
факультету здоров'я та фізичного виховання
Ужгородського національного університету

Н. Я. Бондарчук

